Högskolan i Halmstad
Enheten för Humaniora
Historia 41-60 p.

Vägen till kvinnans hjärta – via radikalfeminism eller marxism?

En jämförande studie mellan Grupp 8 och Arbetets Kvinnor

Malena Nordenbro
C-uppsats i Historia ht 2006

Handledare:
Ralf Rönnquist

Abstract

Denna studie behandlar konflikten mellan radikalfeminism och marxism i Sverige på 1970-talet. Syftet är att visa hur denna ideologiska konflikt yttrade sig i praktiken när de båda kvinnoorganisationerna Grupp 8 och Arbetets Kvinnor debatterade om sexualitet, abort samt moderskap och barnuppfostran. Materialet som använts i studien är dessa båda organisationers egna tidskrifter. Studien visar hur Grupp 8: s och Arbetets Kvinnors skilda åsikter gällande de ovan nämnda frågorna var beroende av deras ideologiska tillhörighet.

Innehållsförteckning

1. Inledning……s 1

1.1 *Syfte*……..s 1

1.2 *Tidigare forskning*…….……...s 1

1.3 *Avgränsningar och frågeställningar*……s 2

1.4 *Centrala begrepp*…….s 2

1.5 *Material och metod*……..s 3

2. Grupp 8 ……s 4

2.1 *Grupp 8: s ideologiska grund*……...s 5

2.1.1 *Från 1968 till 1972: Socialism*……...s 5

2.1.2 *1972 och framåt: Radikalfeminism*……....s 7

3. Arbetets Kvinnor…….….s 9

3.1 *Arbetets Kvinnors ideologiska grund*……...s 9

3.2 *Den ideologiska motsättningen med Grupp 8*……....s 11

4. Moderskap och barnuppfostran…….....s 14

4.1 *Grupp 8: s åsikter*……..s 14

4.1.1 *Modersideologin*……...s 14

4.1.2 *Daghemsfrågan*…….s 15

4.1.3 *Barnuppfostran*…….s 16

4.2 *Arbetets Kvinnors åsikter*……..s 18

4.2.1 *Modersideologin*……...s 18

4.2.2 *Daghemsfrågan*…….s 19

4.2.3 *Barnuppfostran*…….s 20

5. Rätten till abort……..s 21

5.1 *Grupp 8: s åsikter*……..s 21

5.2 *Arbetets Kvinnors åsikter*……..s 22

6. Sexualiteten……s 23

6.1 *Grupp 8: s åsikter*…….....s 23

6.1.1 *Pornografi och prostitution*…….s 24

6.2 *Arbetets Kvinnors åsikter*…….....s 25

6.2.1 *Pornografi och prostitution*…….s 26

7. Sammanfattning och slutdiskussion……s 28

8. Referenslista……..s 32

1. Inledning

Under 1970-talet stod den nya kvinnorörelsen, som uppstått i samband med vänstervågen på 1960-talet och som hade radikalfeminismen i fronten som starkast. Den politiska kvinnoföreningen Grupp 8 var i Sverige den främsta representanten för radikalfeminism, men redan i början av 1970-talet uppstod problem inom gruppen. En del av medlemmarna i Grupp 8 ansåg att kvinnokampen i första hand var en klasskamp, medan andra mer ville betona alla kvinnors gemensamma förtryck just i egenskap av kvinnor. Dessa meningsskiljaktigheter ledde 1973 till att en grupp kvinnor bröt sig ur Grupp 8 för att istället bilda den mer socialistiskt feministiska föreningen Arbetets Kvinnor.

Dessa båda grupper gick i polemik med varandra gällande ideologi och vissa specifika frågor. Det är denna motsättning mellan Grupp 8 och Arbetets Kvinnor som behandlas i denna uppsats.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att komplettera tidigare forskning om Arbetets Kvinnor och Grupp 8 genom att undersöka och beskriva den ideologiska konflikten mellan dessa båda organisationer under 1970-talet. Syftet är även att undersöka hur Grupp 8 och Arbetets Kvinnor ställde sig i vissa specifika kvinnofrågor samt varför de ställde sig så. Detta ämne är intressant att studera eftersom det visar hur två olika grupper som i slutändan båda strävade efter samma mål – nämligen jämställdhet mellan kvinnor och män – hade så olika tankar och åsikter om hur detta mål skulle uppnås. Ämnet illustrerar även hur den radikalfeministiska och den marxistiska ideologin krockade med varandra vid ett teoretiskt resonemang om kvinnans frigörelse, samt visar hur dessa både ideologier rent konkret hade inflytande över vilka frågor som bedömdes som viktiga i kvinnokampen av olika grupperingar.

1.2 Tidigare forskning

Inom detta specifika problemområde är forskningsläget mycket begränsat. Lena Wiorek redogör i *Från kamratskap till systerskap* för Grupp 8: s ideologiska utveckling mellan åren 1968-1979. Här nämner hon även kortfattat kontroversen mellan Grupp 8 och Arbetets Kvinnor. Wiorek skriver att Arbetets Kvinnor inte var så intresserade av att bekämpa porren eller kämpa för fri abort som Grupp 8 var, men hon går inte in på djupet varför det var så.

Emma Isaksson tar i *Arbetets Kvinnor och Grupp 8 – en studie i socialistisk feminism* upp konflikten mellan Grupp 8 och Arbetets Kvinnor framförallt på ett ideologiskt plan, hon undersöker alltså inte hur denna ideologiska motsättning sedan yttrar sig i praktiken.

Heidi Hartmann argumenterar i *Det olyckliga äktenskapet mellan marxism och feminism* för att marxismens analys av kvinnoförtrycket som enbart en följd av kapitalismen är otillräcklig. Hartmann menar att man även måste ta det faktum att männen faktiskt tjänar personligen på att kvinnorna är dem underordnade i beaktande vid en analys av orsakerna till kvinnornas lägre ställning i samhället.

Wiorek och Isaksson är således inne på samma spår gällande ideologiska skillnader som kommer att behandlas i denna studie. Hartmanns text anknyter till studien på det sättet att hon diskuterar svårigheterna med att förena marxismen med feminismen, något som även kommer att märkas i analysen av Grupp 8: s och Arbetets Kvinnors ideologiska konflikter.

1.3 Avgränsningar och frågeställningar

Studien har avgränsats i tid till att gälla perioden 1968 då Grupp 8 bildades fram till 1979 då både Grupp 8 och Arbetets Kvinnor bekände sig till en mer feministiskt inriktad ideologi än tidigare. Studien har avgränsats ytterligare till att gälla hur de båda föreningarnas ideologiska grunder stod i motsatsförhållande till varandra samt till hur de skilde sig åt i tre specifika kvinnofrågor. Grupp 8 vilade inte på någon enhetlig ideologisk grund, men de förde i stort sett redan från början fram de grundläggande radikalfeministiska åsikterna, och därför kommer de även att betraktas som representanter för radikalfeminismen i denna studie.

De frågeställningar som ska diskuteras och söka besvaras i uppsatsen är:

* Hur stod Grupp 8 och Arbetets Kvinnor i motsatsförhållande till varandra ideologiskt?
* Vad hade Grupp 8 respektive Arbetets Kvinnor för åsikter gällande sexualitet, abort samt moderskap och barnuppfostran?

Dessa frågeställningar är relevanta då de ger en bild av hur motsättningen mellan radikalfeminism och marxism yttrade sig i praktiken. Anledningen till att just de tre specifika jämställdhetsfrågor som nämns i frågeställning nummer två valts ut är att de alla tre var centrala i debatten för jämställdhet på 1970-talet.

1.4 Centrala begrepp

De centrala begreppen i uppsatsen är **radikalfeminism**, **socialistisk feminism** och **patriarkat**. I uppsatsen kommer genusforskaren Lena Gemzöes definition av radikalfeminism

som att alla kvinnor är förtryckta av alla män just i deras egenskap av kvinnor samt att kvinnoförtrycket är den mest utbredda och grundläggande formen av förtryck att användas. Vidare används även Gemzöes definition av socialistisk feminism som att kvinnors underordnade position är ett resultat av klassamhället. Denna underordning kommer enligt den socialistiska teorin att upphöra när det socialistiska samhället blir verklighet. Patriarkat definieras som ett samhälleligt system som bygger på mäns dominans över kvinnor och som ger alla män fördelar då de har makt över kvinnor, också detta enligt Gemzöe.[1]

Socialism och marxism kan vid vissa tillfällen betyda skilda saker. I denna uppsats har dessa båda begrepp dock betraktats som utbytbara och därmed också använts på det sättet.

1.5 Material och metod

Materialet är främst Grupp 8: s egen tidskrift *Kvinnobulletinen*, årgång 1971- 1979 samt Arbetets Kvinnors egen tidskrift *Rödhättan*, årgång 1974-1979. Detta material har valts ut eftersom det ger den bästa bilden av vad de båda kvinnoföreningarna själva tyckte var viktigt att kämpa för eller emot. Dessa båda tidskrifter kommer att undersökas ur kvarleveaspekten, då det är tendensen inom Grupp och Arbetets Kvinnor under 1970-talet som jag är ute efter att undersöka. Vidare används även viss litteratur, exempelvis Wiorek och Isaksson för att få fram faktauppgifter om Grupp 8: s och Arbetets Kvinnors tillkomst. Hartmann används som utgångspunkt för hur den marxistiska teorin gällande kvinnoförtrycket ser ut, och Gemzöe används för att definiera och beskriva den radikalfeministiska och den socialistiska ideologin.

Studien är som framgått komparativ. De olika tidskrifterna jämförs med varandra med fokus på vissa speciella punkter, så även textanalys förekommer i uppsatsen. Jag kommer att undersöka hur de båda föreningarna förhåller sig till varandra i sina respektive tidningar med speciellt fokus på sexualitet, moderskap och barnuppfostran samt abort. Även ett visst mått av kvantifiering har använts vid räknandet av artiklar i *Kvinnobulletinen* och *Rödhättan* som handlade om sexualitet. Detta i syfte att följa Grupp 8: s ideologiska utveckling samt upptäcka skillnader i prioriteringsgrad av denna fråga hos Grupp 8 och Arbetets Kvinnor.

[1] Gemzöe, 2004, s 45-46, 60

2. Grupp 8

Grupp 8 var en del av den nya kvinnorörelse som växte fram under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet i samband med den vänstervåg som drog fram över Västvärlden under samma tid. Många av de kvinnor som engagerade sig i vänsterrörelsen blev nämligen besvikna på det sätt som de gamla könsrollerna levde kvar inom vänsterns politiska organisationer. Det var till exempel inte ovanligt att kvinnorna förväntades koka kaffe medan männen lade upp strategin för den socialistiska kampen.[2]

Som reaktion mot detta bröt sig många av kvinnorna ut ur vänsterrörelsen för att istället organisera sig i speciella kvinnogrupper där de delade med sig till varandra av sina olika erfarenheter av att vara förtryckt i egenskap av kvinna. Sedan analyserade de dessa erfarenheter tillsammans och tänkte ut politiska strategier för att motverka detta förtryck. Detta sätt att arbeta inom antihierarkiska organisationer var nytt och revolutionerande inom kvinnorörelsen.[3]

Kvinnoorganisationer hade funnits i Sverige sedan 1800-talet men dessa var antingen liberala eller socialistiska representanter för den äldre kvinnorörelsen och de arbetade efter traditionella föreningsmönster.[4]

Det som skilde den nya kvinnorörelsen från den gamla förutom sättet att organisera sig var bland mycket annat att den var mer omfattande än den äldre när det gällde dess breda intresseområde och den omfattande kritik som den riktade mot det rådande samhällsystemet. Den nya kvinnorörelsen ville sudda ut gränserna mellan det privata och det politiska genom att dra upp frågorna om sexualitet, moderskap, kroppar, vänskap, kärlek etc. i offentlighetens ljus.[5] Den nya kvinnorörelsen var också mycket mer splittrad än vad den gamla var, vilket ligger till grund för hela denna uppsats.

Grupp 8 startades 1968 som en sluten diskussionsgrupp av åtta kvinnor, därav namnet. Någon gång mellan 1968 och 1970 beslöt sig dock dessa åtta för att släppa in andra kvinnor i gruppen och göra den offentlig. 1970 lade Grupp 8 fram sin programförklaring och cirka ett halvår efter offentliggörandet hade medlemsantalet växt till ungefär 200 kvinnor. 1971 började deras egen tidskrift *Kvinnobulletinen* ges ut.[6]

Grupp 8 blev snart den främsta representanten för den nya kvinnorörelsen i Sverige och den tog helhjärtat till sig dess sätt att driva och uppmärksamma jämställdhetsfrågorna. Grupp 8: s medlemmar lanserade slagord och sånger till de frågor de ville föra och sedan anordnade de

[2] Wiorek, 1996, s 12-13
[3] Gemzöe, 2004, s 46
[4] Wiorek, 1996, s 6
[5] Isaksson, 1998, s 13

demonstrationer, utställningar och debattkvällar för att uppmärksamma sina krav. Allt detta ledde till att Grupp 8 fick mycket uppmärksamhet i media vilket i sin tur fick nya medlemmar att strömma till.[7]

2.1 Grupp 8: s ideologiska grund

2.1.1 Från 1968 till 1972: Socialism

Grupp 8 sade sig till en början vila på en socialistisk ideologisk grund, i det första numret av *Kvinnobulletinen* fastslog den i sin programförklaring att den var en socialistisk organisation och att den tillsammans med männen skulle arbeta för ett socialistiskt samhälle.[8]

Den socialistiska feminismen bygger främst på Friedrich Engels text *Familjens, privategendomens och statens ursprung* ifrån 1884. Här menar Engels att kvinnans underordnade ställning i samhället är ett resultat av privategendomens införande och klassamhällets uppkomst. I det primitiva samhälle som existerade innan privategendomens uppkomst räknades härstamning på mödernet och kvinnor och män var jämlika. Efter att det privata ägandet införts så ville de män som ägde mer än andra försäkra sig om att egendomen ärvdes av just deras barn – vilket ledde till att härkomsten började räknas på faderssidan. Detta i sin tur ledde till att männen måste kontrollera kvinnorna för att vara säkra på att barnen kvinnorna födde var deras egna. Av detta kom sig kvinnoförtrycket i samhället.[9]

Vidare menar Engels att kvinnan kommer bli jämlik med mannen när det socialistiska samhället blir verklighet. Enligt marxismen kommer kvinnorna alltså att bli jämlika männen automatiskt efter den socialistiska revolutionen. Det existerar inte heller något specifikt kvinnoförtryck utan detta är bara en aspekt av klassförtrycket.[10]

Detta synsätt fick som resultat att många marxister hävdade att kvinnofrågan var mindre viktig än klasskonflikten eller ibland till och med att den splittrade arbetarklassen.[11]

Vidare så utgår marxisterna i sina analyser av kvinnans ställning i samhället ifrån hennes förhållande till produktionen. Exempelvis menade Engels att kvinnornas medverkan i arbetskraften var nyckeln till deras frigörelse. Kapitalismen skulle göra kvinnor och män till likvärdiga arbetare och sedan skulle de nu ekonomiskt oberoende kvinnorna delta jämsides med männen i den proletära revolutionen. Engels och andra tidiga marxister var medvetna om att

---

[6] Isaksson, 1998, s 17
[7] Elgán, 2002, s 25 / Wiorek, 1996, s 15
[8] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1971, s 14-15
[9] Gemzöe, 2004, s 58-60
[10] ibid, s 60
[11] Hartmann, 2004, s 17

kvinnans deltagande i produktionen medförde att hon fick mer arbete att utföra eftersom hon också skötte hushållet och barnen, men de menade att det skulle bli slut på detta i det socialistiska samhället där hemarbetet skulle kollektiviseras och kvinnan befrias från sin dubbla börda. Enligt de tidiga marxisterna var det enbart kapitalets fel att kvinnan var förtryckt och de lade ingen vikt vid det faktum att männen faktiskt tjänade på att kvinnorna var förtryckta och skötte hushållsarbetet.[12]

Även mer sentida marxister hävdar att kvinnans underordning är ett resultat av kapitalismen. Det är kapitalet som skapat en skillnad mellan hem, familj och privatliv å ena sidan och arbetsliv å den andra. Männen förtrycks av att utföra lönearbete medan kvinnorna förtrycks av att *inte* få lönearbeta. Kapitalismen vill ha kvinnorna hemma så att de kan vårda arbetskraften åt dem och följden av detta blir att kvinnorna egentligen arbetar åt kapitalet när de arbetar i hemmet, även om det kan se ut som om de arbetar åt männen själva.[13]

Grupp 8 definierade sig alltså som en socialistisk kvinnoorganisation och *Kvinnobulletinens* innehåll de första åren stämmer väl in på denna definition. Dessa nummer handlade nämligen till övervägande del om att kvinnor måste ut i arbetslivet på samma villkor som männen samt om de hinder som fanns i deras väg, exempelvis daghemsbristen och deltidsarbetet.[14]

I sin ursprungliga programförklaring tog Grupp 8: s medlemmar upp krav på bättre löner och arbetsvillkor för de lågavlönade som de reformer de först och främst ville jobba för jämte barntillsynsfrågan, rätten till abort och boendefrågan. De påpekade också att dessa reformer bara var ämnade att kortsiktigt underlätta kvinnans vardag i dåtidens samhälle, innan den socialistiska revolution som var det långsiktiga målet för Grupp 8 inträffat.[15]

Även om de ovanstående faktorerna talade för en solid socialistisk ideologi kunde man se tydliga avvikelser från det ortodoxt socialistiska tänkesättet hos Grupp 8 redan från början. I det första numret av *Kvinnobulletinen* tog kvinnorna i Grupp 8 upp det dubbla förtryck av kapitalismen *och* männen som de ansåg kvinnorna vara utsatta för. De påpekade visserligen att det var det kapitalistiska systemet som tvingade mannen att förtrycka kvinnan och att det i grund och botten var kapitalismen och inte mannen som var kvinnans fiende,[16] men det faktum att de överhuvudtaget nämnde männen som delaktiga i kvinnoförtrycket sade en hel del.

Vidare skrev Grupp 8-medlemmarna i sin programförklaring 1970 att de inte ansåg att de då existerande socialistiska partierna och organisationerna förde fram kvinnornas krav tillräckligt

[12] Hartmann, 2004, s 19-20
[13] ibid, s 20-21
[14] Se t.ex. *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1971, s 8-9 eller *Kvinnobulletinen*, nr 2, 1971, s 4-16
[15] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1971, s 15
[16] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1971, s 3

starkt samt att de tidigare socialistiska revolutioner som genomförts hade förrått kvinnornas revolution.[17]

Grupp 8–kvinnornas redan från början starka engagemang för kvinnans rätt till abort kan även det ses som ett tecken på feminism, eftersom rätten till abort går att koppla samman med rätten till den egna sexualiteten. I alla fall såg Arbetets Kvinnor, som ska visas längre fram, Grupp 8: s engagemang i abortfrågan som ett tecken på feminism.

2.1.2 1972 och framåt: Radikalfeminism

Med åren vann de feministiska tankegångarna mark hos Grupp 8, som alltmer började luta sig mot en radikalfeministisk ideologi. De socialistiska tendenserna försvann dock inte helt hos Grupp 8 under 1970-talet, utan levde vidare i skuggan av deras radikalfeministiska ideologi.

Radikalfeminismen hävdar att kvinnor är förtryckta just för att de är kvinnor samt att kvinnoförtrycket är den mest utbredda och grundläggande formen av förtryck. Radikalfeministerna fokuserar främst på förtrycket i den privata sfären, dvs. det som yttrar sig i form av kvinnomisshandel, kvinnoförakt, männens kontroll över kvinnorna i familjen, mäns kontroll över kvinnors sexualitet etc.[18]

En författare med stor betydelse för radikalfeminismen var Kate Millett som utkom med boken *Sexualpolitiken* 1970. I *Sexualpolitiken* lanserar Millett termen patriarkat. Med patriarkat menar hon att maktförhållandet mellan könen, där män dominerar kvinnor, har en politisk karaktär och att detta maktförhållande genomsyrar hela samhället på ett sätt som uppfattas som naturligt och därmed blir osynligt. Vi lever alltså med andra ord i ett patriarkat. Milletts poängterande av patriarkatets politiska karaktär influerade radikalfeministerna till användandet av mottot ”det personliga är politiskt”.[19]

I patriarkatet blir kvinnorna redan som små barn inskolade i den rådande ideologin, menar Millett. Under sin uppväxt får de av skolan, hemmet, religionen och kulturen lära sig att kvinnor är underordnade män och att detta är naturligt. Patriarkatet bygger dock inte enbart på ideologisk dominans av kvinnor utan även på våld och hot om våld. Den sexuella kontrollen av kvinnorna med våldtäkt som vapen i sista hand blir den yttersta demonstrationen av patriarkatets makt. Slutsatsen Millett drar i sin bok är att sexuella förhållanden inom patriarkatet endast är ett uttryck för mäns maktutövning. Inte förrän patriarkatet störtats och

[17] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1971, s 15
[18] Gemzöe, 2004, s 45
[19] ibid, s 46-47

sexualiteten genomgått en total omvandling kan sex mellan kvinnor och män bli ett möte mellan jämlikar.[20]

Det fanns även en ekonomisk dimension av patriarkatets förtryck genom att kvinnor hölls ekonomiskt beroende av män [21]

Det utmärkande för radikalfeminismen är dess poängterande av en grundläggande konflikt mellan kvinnor och män. Radikalfeministerna menar att alla män drog nytta av att leva i ett patriarkat, eftersom det gav dem makt över kvinnor. Vidare så ville radikalfeministerna uppvärdera och hylla det specifikt kvinnliga, exempelvis menstruationen och förmågan att bära och föda barn.[22]

Grupp 8: s dragning mot radikalfeminismen började märkas i *Kvinnobulletinen* redan nummer 1 1972, då de hade ett temanummer om familjen och kvinnans förtryckta roll i den samt publicerade en satirisk artikel om prostitution.[23]

Efter detta nummer så ökade inslagen om sexualitetens roll för kvinnornas underordning i samhället i undan för undan i *Kvinnobulletinen*. I de nummer av *Kvinnobulletinen* som utkom 1973 fanns det totalt nio artiklar och notiser som handlade om sexualitetens roll i kvinnoförtrycket. I *Kvinnobulletinen* 1977 hade dessa artiklar ökat i antal till arton stycken.

Även användningen av ordet patriarkat började förekomma i tidningen, som en tydlig indikation på Grupp 8: s nya radikalfeministiska ideologi.[24]

1977 var det år som feminismen slår igenom riktigt stort hos Grupp 8 och under detta år erkände de sig själva som feminister offentligt. I *Kvinnobulletinen* nr 1 1977 publicerade de några uppmärksammade artiklar om lesbianism och Kina som upprörde många p.g.a. att de ansågs vara feministiska och antisocialistiska.[25] Grupp 8 publicerade i nästföljande nummer ett svar på kritiken där de deklarerade att de alltid hade fört en feministisk linje och alltid skulle komma att göra det.[26]

Ett annat sätt att uppmärksamma Grupp 8: s med tiden ökande radikalfeministiska inriktning är att titta på vilka frågor den själv sade sig prioritera i sin programförklaring och senare i sitt handlingsprogram. 1976 byttes deras gamla programförklaring från 1970 nämligen ut mot ett nytt handlingsprogram vars innehåll skilde sig en hel del från den ursprungliga programförklaringens.

---

[20] Gemzöe, 2004, s 47
[21] ibid
[22] ibid, s 46, 48, 51-52
[23] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1972, passim
[24] se t.ex. *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1972, s 11 och *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1977, s 6
[25] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1977, s 22-24, 28-30
[26] *Kvinnobulletinen*, nr 2, 1977, s 38

Innehållet i programförklaringen från 1970 var som tidigare nämnts inriktat främst på reformer gällande kvinnornas deltagande på arbetsmarknaden, vilket stämde väl överens med deras då övervägande socialistiska ideologi. Dessa krav kvarstod visserligen i deras nya handlingsprogram från 1976, men många nya, mer radikalfeministiskt inriktade krav hade tillkommit. Kvinnorna i Grupp 8 ville nu kämpa mot exploateringen och förnedringen av kvinnan som de ansåg förekom i samhället. De ville även avslöja och bekämpa porrindustrins falska frigjordhet, bekämpa reklamens och veckopressens kvinnosyn genom att införa lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam, kämpa för kvinnans rätt till sin egen kropp samt för allas rätt till en egen sexualitet, vilket även skulle gälla ”valet att vara lesbisk” om man nu ville det.[27]

3. Arbetets Kvinnor

Arbetets Kvinnor var ursprungligen en lokalförening (i Stockholm) inom Grupp 8, som de dock valde att bryta sig ur hösten 1973 i protest mot den i deras tycke alltför feministiska inriktningen hos Grupp 8.[28]

Arbetets Kvinnor definierade sig själva som en proletär kvinnoorganisation och de tillät inte sina medlemmar att samtidigt vara medlemmar i någon annan politisk organisation. Deras verksamhet var främst inriktad på teoretiska diskussioner kring socialismen och kvinnofrågan. 1974 började de ge ut sin egen tidskrift *Rödhättan* som syftade till att vara en teoretisk tidskrift för marxistisk kvinnodebatt.[29]

Målsättningen hos Arbetets Kvinnor var att ”finnas i den proletära kvinnorörelsen för att medverka till att det proletära kvinnomedvetandet väcks och för att medverka till att ge den proletära kvinnorörelsen de teoretiska insikter som behövs för att den ska lyckas i sin kamp”.[30]

3.1 Arbetets Kvinnors ideologiska grund

Arbetets Kvinnor vilade på en solid socialistisk grund. De ansåg bland annat att var klass hade sin egen kvinnofråga och att arbetarklasskvinnornas kamp inte hade samma mål som de borgerliga kvinnornas. Målet för arbetarkvinnans kamp var den socialistiska revolutionen,

[27] *Kvinnobulletinen*, nr 4, 1976, s 5
[28] Isaksson, 1998, s 19-20 / *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 48
[29] Isaksson, 1998, s 20
[30] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 40

endast i det socialistiska samhället kunde alla människor, män och kvinnor, bli jämlikar. Reformer inom staten var därför meningslösa för arbetarklassens kvinnor.[31]

Vidare menade Arbetes Kvinnor att det var kapitalismen som ställde män och kvinnor mot varandra genom att skapa konkurrens mellan dem på arbetsmarknaden. Många män lät sig luras av kapitalismens försök att splittra arbetarklassens män och kvinnor och insåg därför inte att det egentligen låg i deras eget intresse att kvinnor fick tillträde till arbetsmarknaden på samma villkor som de själva.[32]

Arbetarklasskvinnorna måste resa sig till kamp mot det borgerliga förtryckarsamhället och den kvinnoideologi som detta samhälle presenterade. Det var alltså inte männen, utan kapitalismen som bar ansvaret för kvinnans underordnade ställning i samhället och som måste bekämpas.[33]

De frågor som Arbetes Kvinnor ville uppmärksamma var de frågor som de ansåg vara av särskilt stor vikt för arbetarkvinnorna. Dessa frågor rörde arbetsmarknaden, fackföreningsfrågor, klassananlys, mödravården, den proletära familjen samt arbetarbarnens situation.[34]

Målet för Arbetets Kvinnor var ett socialistiskt samhälle med arbetarmakt och planerad ekonomi där kvinnans frigörelse var en förutsättning och en nödvändighet. För att nå detta mål ansåg Arbetets Kvinnor att de bl.a. måste kämpa för att fördjupa analysen av arbetarkvinnans ställning i det kapitalistiska samhället, motarbeta hindren för kvinnors förvärvsarbete, bekämpa den könsmässiga arbetsdelningen inom arbetarklassen i syfte att stärka hela klassens kamp etc.[35]

Rödhättan nummer 3 1974 bestod enbart av Clara Zetkins skrift *Riktlinjer för den kommunistiska kvinnorörelsen* från 1920.[36] Arbetets Kvinnor valde att publicera denna text eftersom de ansåg att arbetarkvinnorna måste återupptäcka sin historia och eftersom denna skrift var ett utmärkt diskussionsunderlag vid en analys av kvinnofrågan.[37]

Zetkin för i denna skrift fram sina åsikter om att det socialistiska samhället med kollektivt ägande samt kvinnornas deltagande i produktionen var nödvändiga faktorer för att jämlikhet mellan könen skulle kunna uppnås. Det var nämligen privategendomen som var den grundläggande orsaken till mannens överordnade ställning gentemot kvinnan. Den borgerliga

[31] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 5-7, 25
[32] ibid, s 36-37
[33] ibid, s 40
[34] ibid, s 41
[35] *Rödhättan*, nr 20, 1978 (årgång 5), s 22
[36] Clara Zetkin (1857-1933) var en av den tyska proletära kvinnorörelsens främsta förkämpar. Var ledare för en internationell socialistisk kvinnoorganisation före första världskriget, blev ledare för den kommunistiska rörelsens kvinnoarbete efter kriget. Tog initiativ till införandet av den internationella kvinnodagen 8 mars.
[37] *Rödhättan*, nr 3, 1974, s 5-6

kvinnorörelsen hade ingenting att erbjuda arbetarkvinnorna eftersom den kämpade för reformer inom det kapitalistiska samhället när arbetarkvinnorna ville störta det.[38]

Publicerandet av Zetkins skrift i det syfte som Arbetets Kvinnor framförde var en markering så god som någon om deras ortodoxa ideologiska hemvist.

3.2 Den ideologiska motsättningen med Grupp 8

Hela det första numret av *Rödhättan* handlade om Grupp 8 och om varför Arbetets Kvinnor ansåg deras ideologi vara alltför feministisk. Till att börja med ansåg de att den nya kvinnorörelsen som Grupp 8 tillhörde var samma sak som den gamla borgerliga kvinnorörelsen som väckts till liv i ny skepnad – den nyfeministiska rörelsen. Denna nya feminism var fortfarande en borgerlig klassprodukt där högutbildade och välavlönade kvinnor från samhällets mellanskikt utgjorde basen. Målet för dessa kvinnor var att förena alla kvinnor över klassgränserna i en kamp mot männen. För att locka till sig arbetarklassens kvinnor utgav medelklasskvinnorna sig för att vara revolutionära och använde sig av marxistiska fraser och teorier.[39]

Nyfeministerna koncentrerade sin kamp på den ideologi i det kapitalistiska samhället som de ansåg ligga till grund för de fördomar män hade om kvinnor. De insåg inte att ett socialistiskt samhälle var en förutsättning för jämlikhet mellan könen och för utrotningen av denna ideologi. Utifrån dessa förutsättningar gick nyfeministerna till storms mot synen på kvinnan som ett sexobjekt och krävde fri abort som i förlängningen blev frihet från barn. Denna strävan efter sexuell och även ekonomisk frigörelse hos nyfeministerna hotade dock aldrig det kapitalistiska systemet.[40]

När det kommer till Arbetets Kvinnors mer specifika kritik av just Grupp 8 gick den bland annat ut på att Grupp 8 i början hade stora likheter med vänstersocialdemokratin som ej borde förväxlas med sann marxism. Dessutom var medlemmarna i Grupp 8 övervägande kvinnor från medelklassen vilket på ett tidigt stadium gjorde det möjligt för feministiska strömningar att få fäste inom Grupp 8. De feministiska tendenserna växte sig sedan starkare alltefter som åren gick samtidigt som de marxistiska kvinnorna inom Grupp 8 skuffades åt sidan.[41]

Efter sitt utträde ur Grupp 8 i november 1973 menade Arbetets Kvinnor att Grupp 8 gått från att vara en progressiv kraft vid sitt bildande till att bli en släpvagn till den borgerliga

[38] *Rödhättan*, nr 3, 1974, s 16-17
[39] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 7
[40] ibid
[41] ibid, s 10, 12

kvinnorörelsen. Med den politiska inriktning som Grupp 8 anammat vid tidpunkten för brytningen med Arbetets Kvinnor skulle de heller aldrig kunna bli något annat än just detta.[42]

När det gäller Grupp 8: s programförklaring ifrån 1970 och dess mycket socialistiskt präglade innehåll menade Arbetets Kvinnor att detta bara var en fasad utåt som tillkommit under trycket från de vänstergrupper Grupp 8 växt fram ur. Det var alltså egentligen ingen utgångspunkt för deras praktiska politiska arbete. Dessutom menade Arbetets Kvinnor att man vid en noggrann genomläsning av programförklaringen upptäckte att den på många punkter stred mot marxismen.[43]

Framförallt gällde detta synen på staten och klassmotsättningarna. Den enligt Arbetets Kvinnors överdrivna tron på reformer i Grupp 8: s programförklaring ledde till inställningen att de värsta delarna av kvinnoförtrycket skulle kunna avskaffas inom kapitalismen. Vidare ledde det klasslösa sättet att beskriva kvinnor på till den feministiska uppfattningen att alla kvinnor borde förena sig över klassgränserna.[44]

En organisation som ville kämpa för socialismen måste ha en klassanalys, vilket Grupp 8 alltså sakande. Klassanalysen var nödvändig för att utröna vem som var för och vem som var emot den socialistiska revolutionen, vilka kvinnor som hade ett objektivt intresse av socialismen.[45]

Vidare angrep Arbetets Kvinnor Grupp 8: s sätt att använda sig av de båda begreppen ”arbetare” och ”det arbetande folket” i programförklaringen. Här angav de nämligen först att huvudmotsättningen i samhället stod mellan ”arbetarnas” och ”kapitalisternas” intressen, sedan sade de att de två huvudklasserna i samhället var ”kapitalisterna” och ”det arbetande folket”. Dessa två begrepp var absolut inte utbytbara, menade Arbetets Kvinnor. ”Det arbetande folket” definierades nämligen som de som måste sälja sin arbetskraft i utbyte mot lön, vilket var en så vid definition att den omfattade alla människor som inte direkt gick att hänföra till kapitalisterna. Detta betydde att Grupp 8 i praktiken ansåg att arbetare och medelklassmänniskor hade ett gemensamt intresse av den socialistiska revolutionen. Det var alltså denna syn på klasserna och motsättningarna dem emellan som präglade Grupp 8 och inte deras korta passus om att arbetarnas intressen stod emot kapitalisternas.[46]

Synen på klassmotsättningarna var enligt Arbetets Kvinnor avgörande för hur kvinnoförtrycket skulle bekämpas, något som Grupp 8 inte tog hänsyn till i sin programförklaring där de aldrig tog upp att kvinnorna var uppdelade i klasser. Följden av denna

[42] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 16
[43] ibid, s 17
[44] ibid
[45] ibid

klassyn blev att alla kvinnor antogs ha gemensamma intressen, vilket i sin tur lede till att huvudmotsättningen antogs gå mellan könen och kvinnokampen överordnades därmed klasskampen.[47]

Arbetets Kvinnor å sin sida ansåg att huvudmotsättningen i 1970-talets Sverige gick mellan borgarklassen och arbetarklassen och att medelklasskvinnornas kamp för samma villkor som männen inte hade någonting att göra med arbetarklassens kamp för socialism.[48]

De enskilda medelklasskvinnor som inte nöjde sig med att uppnå samma konkurrensvillkor som männen utan istället ”ville leva ett människovärdigt liv” hade inget annat val än att ansluta sig till arbetarkvinnornas socialistiska kamp. Om hon verkligen ville uppnå jämställdhet i samhället så kunde inte mellanskiktskvinnan ställa sig utanför klasskampen. Tog hon inte ställning för arbetarklassen så tog hon ställning för kapitalismen och dess bevarande.[49]

Enligt Arbetets Kvinnor förde Grupp 8 en borgerlig kvinnokamp gällande deras syn på staten. De anklagade nämligen i sin programförklaring staten för att inte genomföra nödvändiga reformer för att förbättra kvinnornas situation, vilket enligt Arbetets Kvinnor var meningslöst för en arbetarkvinna. Reformer inom staten kunde aldrig leda till kapitalismens krossande och arbetarkvinnans frigörelse, endast den socialistiska revolutionen kunde göra detta.[50]

Arbetets Kvinnor förkastade även den radikalfeministiska uppfattningen att alla kvinnor förenades av sin biologiska särart. Det faktum att kvinnor födde barn förenade inte alla kvinnor, menade de, lika lite som att alla män förenades av att de *inte* hade denna funktion. Det som istället förenade människor var klassen. Visserligen hade de flesta kvinnor en underordnad position gentemot männen inom sin egen klass, men inom det kapitalistiska samhällssystemet fanns det inga grunder för en kollektiv kvinnokamp över klassgränserna. Arbeterskan delade nämligen den manlige arbetarens utnyttjade position i samhället, samtidigt som kapitalistkvinnan godkände utsugningen av dessa båda genom sitt delaktiga ägande av produktionsmedlen.[51]

Grupp 8 lyckades aldrig uppnå någon förståelse för den specifika klassituation som arbetarkvinnan befann sig i. De diskuterade t.ex. aldrig arbetarfamiljens speciella struktur jämfört med familjen i andra klasser. Arbetets Kvinnor ansåg att arbetarkvinnorna hade en speciell bindning vid barnen som Grupp 8 inte uppmärksammade.[52]

---

[46] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 18
[47] ibid
[48] ibid, s 19
[49] ibid
[50] ibid, s 25
[51] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 20
[52] ibid, s 44

Slutligen slog Arbetets Kvinnor fast att en proletär kvinnokamp var samma sak som klasskamp, varken mer eller mindre.[53]

4. Moderskap och barnuppfostran

Att Grupp 8 och Arbetets Kvinnor vilade på skilda ideologiska grunder kom tydligt till uttryck i många av de frågor gällande jämställdhet och kvinnans frigörelse som debatterades under 1970-talet. Exempel på detta är frågorna om vad bilden av moderskapet hade för betydelse för kvinnans självbild och hur barnen skulle uppfostras för att växa upp till fria människor och goda samhällsmedborgare.

4.1 Grupp 8: s åsikter

4.1.1 Modersideologin

Grupp 8 ansåg att den modersideologi som existerade i 1970-talets svenska samhälle var ett av de allvarligaste hoten mot kvinnors jämställdhet. Denna ideologi krävde att kvinnan och inte mannen skulle vara ansvarig för barnens uppfostran eftersom detta sades vara en del av hennes sanna natur. Kvinnan förstod sig bättre på att ta hand om barn och hem än vad mannen gjorde, vilket ledde till att kvinnans förvärvsarbete endast sågs som extrainkomst medan hemmet blev hennes rätta plats.[54]

Det var alltså uppfattningen att kvinnan utöver födandet och ammandet av barnen även hade ansvaret för skötseln av barnen på grund av naturgivna förutsättningar som var moderskapet som ideologi.[55]

Grupp 8 vände sig mot denna ideologi som gjorde kvinnan till mor i första hand och samhällsvarelse först senare, samt stämplade de kvinnor som av någon anledning inte orkade med sina barn som helt värdelösa.[56]

Kvinnorna i Grupp 8 menade att modersideologin hade en central funktion i bevarandet av klassamhället genom att den utnyttjade människors naturliga önskan att skaffa barn på ett sätt

[53] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 46
[54] *Kvinnobulletinen*, nr 2-3, 1972, s 14
[55] ibid, s 16
[56] ibid

som passade kapitalet. Modersideologin fick kvinnan i arbetarklassen att snällt föda och uppfostra barn till den medgörliga arbetskraft som kapitalet var i behov av.[57]

Ett annat begrepp Grupp 8 använde sig av när det kom till moderskapets funktion i samhället var modersmyten. På ledarsidan i *Kvinnobulletinen* nummer 1 1973 uppmanas kvinnor till kamp mot modersmyten som endast tjänade kapitalets intressen. Modersmyten definieras här som myten om modern som familjens kärleksfulla centrum, alltid närvarande, alltid vårdande. En myt som inte hade mycket gemensamt med verkligheten utan endast fick kvinnor att känna sig otillräckliga och dåliga när de tjatade på sina barn och vardagen inte stämde överens med den bild av strålande familjelycka som kvinnorna förväntade sig.[58]

Denna modersmyt var ett verk av ”manssamhällets representanter” som krävde att modern skulle ta ekonomiskt, känslomässigt och socialt ansvar för barnet och därmed göra sig själv ekonomiskt beroende av en man för barnets försörjning. Allt detta spelade kapitalisterna i händerna för de ville ha kvinnor och barn som stannade hemma och inte hördes eller syntes samt stora starka män som kunde arbeta och producera fina vinster åt kapitalet.[59]

Grupp 8 manade kvinnorna att se igenom dessa myter om den goda modern och istället inse att kvinnans kamp också var barnets kamp. Barnen måste uppfostras till att genomskåda kapitalets myter för att istället vara med och bygga ett solidariskt, jämlikt samhälle. Barnuppfostran var alltså enligt Grupp 8 att betrakta som ett politiskt arbete.[60]

Vidare förde Grupp 8 i *Kvinnobulletinen* nr 1 1977 fram åsikten att modersmyten som såg kvinnor som tålmodiga, änglalika och självuppoffrande fick kvinnor att känna skuldkänslor för att de jobbade och dessutom fick dem att misstro daghemmen eftersom att modern enligt myten är den som ensam bör uppfostra sitt barn.[61]

4.1.2 Daghemsfrågan

Daghemsfrågan var mycket viktig för Grupp 8 när det gällde moderskap och barnuppfostran. Rätten till daghem var en av de frågor som Grupp 8 drev starkast och kämpade mest för överhuvudtaget. I stort sett varje nummer av *Kvinnobulletinen* på 1970-talet innehöll en eller flera artiklar om hur viktigt det var för kvinnans frigörelse att ha tillgång till daghemsplats åt barnen.

[57] *Kvinnobulletinen*, nr 2-3, 1972, s 16
[58] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1973, s 3
[59] ibid
[60] ibid
[61] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1977, s 26

Redan i sin programförklaring från 1970 deklarerade Grupp 8 att barntillsynsfrågan var en av de reformer den skulle kämpa för, eftersom bristen på densamma gjorde det svårt för många kvinnor att ta ett arbete utanför hemmet.[62]

Kvinnorna i Grupp 8 ansåg nämligen att det var helt avgörande för kvinnans frigörelse att hon hade möjlighet att förvärvsarbeta om hon ville det, och för att kunna förvärvsarbeta så måste mödrar ha daghem åt sina barn. Fanns det inga daghemsplatser så var kvinnorna tvungna att stanna hemma och bli försörjda av sina män istället. Detta var just vad de styrande i samhället var ute efter enligt Grupp 8, mödrar utan arbete räknades inte ens med i AMS statistik över arbetslösa år 1974.[63]

Vidare ansåg Grupp 8 att det var bättre för barnen att vistas på daghem än i hemmet. På daghemmen fanns det utbildad personal, rätt kost, rätt leksaker och samvaro med andra barn etc., medan man aldrig kunde vara säker på att barn som vistades i hemmet hade en fullgod uppväxtmiljö. På dagis fick barnen dessutom lära sig att anpassa sig till en grupp vilket ansågs vara till nytta för dem senare i livet.[64]

Som svar till de som frågade sig om inte kontakten mellan föräldrar och barn blev lidande om barnen gick på dagis menade Grupp 8 att kvalitet och inte kvantitet var det viktigaste när det gällde umgänget med barnen. Det hade genom historien heller aldrig varit kvinnans huvuduppgift att ta hand om barn som det påstods på 1970-talet, det hade bara varit en del av hennes arbetsuppgifter.[65]

Grupp 8: s medlemmar poängterade att de ansåg det vara samhällets uppgift att sörja för att barnen togs om hand på ett tillfredsställande sätt, inte föräldrarnas. Med detta menade de att samhället måste kunna erbjuda daghemsplatser åt alla de barn som behövde det eftersom att kvinnor hade rätt till arbete och barn generellt sett hade det bättre på dagis än i hemmet.[66]

4.1.3 Barnuppfostran

Att daghemmen var bättre lämpade att uppfostra barnen än mödrarna var en av de mest uttalade åsikter Grupp 8 hade om barnuppfostran i allmänhet. I *Kvinnobulletinen* nummer 1 1972 rekommenderade de dock en uppfostringsmetod som Arbetets Kvinnor fick orsak att

[62] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1971, s 15
[63] *Kvinnobulletinen*, nr 4, 1974, s 3
[64] *Kvinnobulletinen*, nr 2, 1971, s 15
[65] ibid, s 15-16
[66] *Kvinnobulletinen*, nr 2-3, 1976, s 25

polemisera mot många gånger. Här förespråkade de nämligen en anti-auktoritär uppfostran där man inte skulle kräva lydnad av barnen.[67]

Enligt den vanliga, auktoritära uppfostringsmodellen försöker föräldrarna reducera sina barn till en mer eller mindre medveten idealbild av människan istället för att låta barnet utveckla sin egen personlighet. Under denna uppfostringsprocess så bestraffar, förbjuder, censurerar, hotar, belönar och vädjar föräldrarna och barnet lär sig att dess värde mäts efter dess förmåga att anpassa sig. Barnet tränas i att väcka positiva reaktioner hos föräldrarna för att belönas eller undslippa straff. Ett bra barn blir samma sak som ett lydigt barn.[68]

Denna uppfostringsmetod var dålig enligt Grupp 8, eftersom den skapade ofria och osjälvständiga människor. Istället borde barnen uppfostras anti-auktoritärt, de borde redan från det de var små få identifiera sig med olika sorters människor och ha flera typer av relationer och framförallt så borde de få tillfredställa sina egoistiska behov samtidigt som de hade goda erfarenheter av samarbete och kollektivt ansvar.[69]

Som exempel på anti-auktoritär barnuppfostran tog Grupp 8 Vera Schmidts barnhemslaboratorium i Moskva 1921-1924 där man genom en blandning av Marx pedagogik och Freuds psykoanalytiska teorier försökte skapa en fri människa. Barnen på barnhemmet träffade sina föräldrar på söndagarna och skildes sedan ifrån dem igen utan sorg eller motstånd trots att de glatt sig åt besöket, viket enligt Grupp 8 var ett bevis på att grunden till en fri människa lagts hos dessa barn.[70]

Några av de viktigaste grundsatserna vid barnhemslaboratoriet i Moskva var att man absolut inte fick utdela några straff till barnen eller ens tilltala dem i en sträng ton. Man skulle heller aldrig bedöma själva barnet, däremot kunde man bedöma dess handlingar - vilket i praktiken tog sig uttryck genom att man bl.a. ej bannade ett barn som slagit någon annan men man förklarade för barnet att det gjort ont på den andre. Barnet måste också lära sig att älska den verklighet som den sedan frivilligt måste anpassa sig till – i motsats till en auktoritär uppfostran där barnet anpassas till en fientlig omvärld med hjälp av förpliktelser och moraliskt tryck.[71]

Detta var alltså ett exempel på den anti-auktoritära barnuppfostran som Grupp 8 ansåg vara bäst för barnen.

Grupp 8 skrev även om den anti-auktoritära uppfostringsmetoden i senare nummer av *Kvinnobulletinen*, bl. a i nummer 1 1973 där de återigen slog fast att det krävdes en radikal

[67] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1972, s 24
[68] ibid
[69] ibid
[70] ibid, s 25
[71] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1972, s 25

förändring gällande uppfostringsmetoderna för att i framtiden kunna förverkliga det socialistiska samhället.[72]

4.2 Arbetets Kvinnors åsikter

4.2.1 Modersideologin

I likhet med Grupp 8 ansåg även Arbetets Kvinnor att det fanns en modersideologi i samhället som gjorde gällande att kvinnan utöver att föda barnen även var mest lämpad att vårda och uppfostra dem. Denna ideologi drabbade visserligen alla kvinnor, men den drabbade arbetarkvinnorna hårdare än vad den drabbade kvinnor i övriga samhällsklasser.[73]

Modersideologin fick nämligen mest näring i arbetarklassen, eftersom den unga arbetarkvinnan accepterade den funktion hennes klass hade i det kapitalistiska samhället och därmed inte såg utbildning och karriär som något som angick henne. Det var inte bara klassamhället som lade praktiska hinder i vägen för henne, utan hennes mål för framtiden begränsade sig till att skaffa barn och familj. Arbetarkvinnorna var dessutom de som blev mest isolerade med sina barn och som bands hårdast till dem.[74]

Arbetets Kvinnor ansåg att det var kapitalismen som bar ansvaret för modersideologin och dess effekt på arbetarkvinnornas liv. Kapitalisterna underblåste modersideologin därför att de ville stimulera barnafödandet så att de alltid hade tillgång till billig arbetskraft. Flickor fick inpräntat i sig från födseln att deras enda uppgift i samhället var att föda, vårda och uppfostra barn. De skulle alltså vara avelsdjur åt kapitalismen. Vidare så försatte modersideologin kvinnan i ett tillstånd av ständig självanklagelse eftersom hon aldrig kunde leva upp till bilden av hur en god moder borde vara. Detta hindrade sedan kvinnan från att göra uppror mot den omöjliga livssituation hon befann sig i.[75]

Arbetets Kvinnor ville råda bot på modersideologin genom att uppvärdera kvinnans roll som mor i samhället. Dock inte genom att hylla ett ouppnåeligt modersideal utan genom att låta barnafödandet likställas med all form av samhällsnyttigt arbete och ge kvinnor betald ledighet vid graviditet och amning. Barnafödande och amning borde även likställas med annat samhälleligt arbete i syfte att stödja kvinnan i hennes roll som barnaföderska. Dessa önskningar

[72] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1973, s 4
[73] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 34
[74] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 34 / *Rödhättan*, nr 2, 1974, s 38
[75] *Rödhättan*, nr 2, 1974, s 38

skulle bli verklighet i ett socialistiskt samhälle där kvinnans uppgift att föda barn skulle erkännas vara lika nödvändig för samhällsutvecklingen som hennes arbete i produktionen.[76]

I *Rödhättan* nummer 6-7 årgång 2 för Arbetets Kvinnor fram Clara Zetkins åsikter om moderskapet. Kvinnan borde inte ensam ha ansvaret för barnens uppfostran utan detta ansvar borde delas gemensamt av modern och fadern. Det var alltså inte bara kvinnan som skulle ut och yrkesarbeta utan även mannen som måste föras tillbaka till hemmet för att där överta en del av de plikter som traditionellt innehafts av kvinnan i familjen.[77]

4.2.2 Daghemsfrågan

När det kom till daghemsfrågan så höll Arbetets Kvinnor med Grupp 8 om att daghem var viktiga för kvinnornas frigörelse, men deras åsikter om hur daghemmen borde utformas skilde sig en hel del från Grupp 8: s. Arbetets Kvinnor anklagade den feministiska rörelsen för att enbart intressera sig för att ge barnen en förvaringsplats medan kvinnorna jobbade. Arbetets Kvinnor höll med om att man måste kräva dagisplats åt alla barn med arbetande mödrar, men enbart fler daghemsplatser var inte tillräckligt för att tillgodose barnens, kvinnornas och arbetarklassens intressen. Utöver detta måste arbetarklassens barn gå till särskilda dagis där de fick lära sig känna gemenskap och solidaritet med sin egen klass och där de fick stöd att sedan klara sig ute i den borgerliga skolan.[78]

Den barnuppfostran som arbetarklassens barn var i behov av kunde inte erhållas på ”vanliga” daghem som sköttes av kommunen och därmed i förlängningen av den borgerliga staten. Att staten fick mer och mer ansvar för barnuppfostrandet var inte bra enligt Arbetets Kvinnor, eftersom att arbetarbarnen då ”redan som mycket små sugs in i den borgerliga ideologins snedvridna grepp”.[79]

Ytterliggare en sak som skilde Arbetets Kvinnor från Grupp 8 gällande daghemsfrågan var att Arbetets Kvinnor ansåg att det var familjen och inte samhället som bar det yttersta ansvaret för barnens uppfostran. Vården och fostran av barnen gick inte att rationalisera bort, något som de underförstått anklagar Grupp 8 för att vilja göra. Detta innebar dock som sagt var inte att Arbetets Kvinnor var överdrivet negativa mot daghem. Tvärtom så ville de se en omfattande utbyggnad av daghemmen eftersom det trots allt var lite bättre för barnen att vara på dagis än att gå hemma och slå dank, även om dagisen var ett instrument för den borgerliga staten.[80]

[76] *Rödhättan*, nr 2, 1974, s 37 / *Rödhättan*, nr 20, 1978 (årgång 5), s 23
[77] *Rödhättan*, nr 6-7, 1975 (årgång 2), s 57
[78] *Rödhättan*, nr 2, 1974, s 38-41
[79] *Rödhättan*, nr 2, 1974, s 41
[80] *Rödhättan*, nr 20, 1978 (årgång 5), s 12-13

Arbetets Kvinnor poängterade även noga att barn egentligen inte *borde* vara en kvinnofråga, men så länge som kvinnorna bar det yttersta ansvaret för barnen så måste det också vara de som förde barnens talan och drev kampen för ett barnvänligare samhälle.[81]

4.2.3 Barnuppfostran

Som tidigare nämnts ställde sig Arbetets Kvinnor mycket frågande till Grupp 8:s önskan om en anti-auktoritär barnuppfostran.

Arbetets Kvinnor menade att den anti-auktoritära barnuppfostran säkert var passande för de medelklassmödrar som hade tid och pengar nog att genomföra dessa idéer, och de trodde också att denna sorts uppfostran kunde skapa en fri människa – inom det kapitalistiska systemet vill säga.[82]

För arbetarklasskvinnorna var det dock en omöjlighet att uppfostra barnen i denna anda som Arbetets Kvinnor menade inte alls var socialistisk. Arbetarbarnen borde istället fostras att ta kollektivt ansvar, ta hänsyn och göra uppoffringar. De måste redan som små få lära sig att samhället skapas av arbetarnas händer, det är de som lägger grunden för samhällets utveckling.[83]

Det som skilde proletär barnuppfostran från borgerlig barnuppfostran var att i en borgerlig uppfostran var regler ett självändamål för att skapa lydiga människor medan regler i en proletär dito fungerade som ett stöd i den kollektiva gemenskapen.[84]

Den anti-auktoritära barnuppfostringsmetoden var dessutom helt ofarlig för det kapitalistiska systemet. Detta trots att den anti-auktoritära barnuppfostran innebar att barnen fritt fick leva ut sina hämningar samtidigt som samarbete och solidaritet betonades. Dessa båda sistnämnda aspekter sågs av många som något positivt och radikalt som stod i motsättning till kapitalismen.[85]

Arbetets Kvinnor höll dock inte med. De menade att denna nya samarbetstanke tvärtom passade kapitalet som handen i handsken eftersom kapitalismen inte längre var betjänt av den traditionsbundna personlighet som blev resultatet av den auktoritära uppfostringsmetoden. Den behövde nu istället en arbetare som dels var besjälad av samarbete och dels inte motsatte sig att

[81] *Rödhättan*, nr 20, 1978 (årgång 5), s 13
[82] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 33
[83] ibid, s 33-34
[84] ibid, s 34
[85] *Rödhättan*, nr 2, 1974, s 42

gång på gång ryckas loss ur sitt sociala, yrkesmässiga och geografiska sammanhang. Den anti-auktoritära barnuppfostran var således *inte* ett led i kampen för socialismen.[86]

Den bästa och egentligen enda möjliga uppfostringsmetoden för arbetarklassens barn var följaktligen den proletära. Barnen måste lära sig att känna klasskänsla så att de växte upp med aktning för sin egen klass och i framtiden blev förkämpar för det socialistiska samhället. Det var det som var deras framtid – att kämpa, inte att göra personlig karriär inom klassamhället.[87]

För Arbetets Kvinnor var barnen otroligt viktiga i kampen för ett framtida socialistiskt samhälle och de ansåg det därför vara märkligt att barnens framtid och problem inte togs upp mer till diskussion inom Grupp 8 än vad som var fallet. Det i Arbetets Kvinnors tycke bristande engagemanget gällande barn hos Grupp 8 berodde enligt dem på att kvinnorna i Grupp 8 kom från mellanskikten i samhället och inte från arbetarklassen. Dessa privilegierade medelklasskvinnor såg barnen som ett hinder för den personliga frigörelsen istället för att inse barnens betydelse i kampen för ett rättvist samhälle.[88]

5. Rätten till abort

Rätten till abort var en av de i särklass viktigaste feministiska frågorna under 1970-talets första hälft. Fram tills 1975 beviljades abort endast av särskilda skäl, t.ex. vid våldtäkt eller om graviditeten skulle innebära allvarlig fara för kvinnans liv och hälsa.[89] Både Grupp 8 och Arbetets Kvinnor var för fri abort, men de hade ändå väldigt olika syn på den funktion som fria aborter skulle fylla för kvinnans strävan efter frigörelse.

5.1 Grupp 8: s åsikter

Grupp 8 drev frågan om rätten till abort mycket hårt, då de ansåg denna rätt vara av grundläggande betydelse för kvinnans frigörelse. Kvinnan kunde aldrig bli fri om hon inte själv hade makten att bestämma när hon ville ha barn.[90] Dessutom försvårades kvinnornas möjligheter att jobba i fallet av en oönskad graviditet, eftersom kvinnan kanske inte orkade med

[86] *Rödhättan*, nr 2, 1974, s 42
[87] ibid, s 43
[88] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 33
[89] RFSU: s hemsida
http://www.rfsu.se/forsta_abortlagen_snav_och_fornedrande.asp (2006-12-05)
[90] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1972, s 22

att jobba så mycket som hon behövde eller ville om hon samtidigt hade många barn att ta hand om. Därför måste kvinnorna själva ha möjlighet att bestämma hur många barn de ville föda.[91]

Utöver allt detta ansåg Grupp 8 att abortlagstiftningen var klassdiskriminerande. Detta på grund av att kvinnorna från de mer privilegierade klasserna i samhället alltid hade råd att skaffa sig barn, upplysning om preventivmedel, eller om graviditeten redan var ett faktum köpa sig en abort på det ena eller andra sättet.[92]

Vidare menade Grupp 8 att rätten till abort även måste kopplas samman med rätten till att avstå från abort, det vill säga att samhället måste se till så att de kvinnor som ville föda sina barn även skulle ha råd att göra det.[93]

5.2 Arbetets Kvinnors åsikter

Trots att Grupp 8 nämnde vikten av att skapa ett samhälle där alla hade råd att ha barn fick de kritik av Arbetets Kvinnor just för att inte lägga tillräckligt stor vikt vid denna aspekt av abortfrågan.

Arbetets Kvinnor menade att feministerna hade anammat kapitalismens övertro till det sexuella, även om de gick till kamp mot kvinnans roll som sexobjekt och istället krävde sexuell frihet för kvinnor. Enligt Arbetets Kvinnor såg feministerna denna frihet som frihet från fasta förbindelser, vid t.ex. man och barn. Detta ledde till att barn av dessa kvinnor kom att uppfattas som ett hinder för frigörelse, vilket i sin tur ledde fram till att fri abort blev ett nödvändigt krav.[94]

På grund av att barn uppfattades som ett hinder för frigörelse och abort som lösningen på detta problem talades det sällan i Grupp 8 om varför många kvinnor tvingades till abort i det kapitalistiska samhället. Grupp 8 såg fri abort som lösningen på problemet med kvinnans självbestämmanderätt över sin kropp, medan Arbetets Kvinnor hellre ville kämpa för ett samhälle där alla barn var välkomna.[95]

Arbetets Kvinnor var som sagt var ändå för fri abort som de menade borde vara en demokratisk rättighet under kapitalismen, men de menade också att abort aldrig kunde bli ett huvudkrav för arbetarkvinnorna. Visserligen förtrycktes arbetarkvinnorna i de flesta länder av en sträng abortlagstiftning, men de förtrycktes i än högre grad av det kapitalistiska system som förödmjukade dem som mödrar och tvingade dem att leva i ständig ängslan för de barn de hade

[91] *Kvinnobulletinen*, nr 3, 1974, s 3
[92] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1972, s 23
[93] ibid
[94] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 31-32
[95] ibid, s 32

genom att påtvinga dem allt materiellt och känslomässigt ansvar för barnen. Abort blev till följd av detta en nödlösning för arbetarkvinnorna.[96]

På grund av allt det ovanstående blev kampen för att *kunna* ha barn viktigare för arbetarklassens kvinnor än kampen för fri abort. Det var även viktigt för dem att kunna bestämma antalet barn de ville ha, de ville dock inte begränsa barnaskaran genom abort utan genom säkra och gratis preventivmedel.[97]

6. Sexualiteten

Exploateringen av kvinnan som sexobjekt var ytterliggare en av den feministiska rörelsens stora kampfrågor under 1970-talet. I denna exploatering ingick synen på kvinnor i reklam, veckopress, pornografi samt kvinnans roll som prostituerad.

6.1 Grupp 8: s åsikter

Grupp 8: s med åren allt starkare radikalfeministiska ideologi märktes tydligt i deras engagemang gällande kvinnors sexualitet. I detta engagemang ingick alltifrån rätten till bra preventivmedel[98] till lesbianism.[99] Det den koncentrerade sig mest på var dock patriarkatets förtryck av kvinnornas sexualitet och hur detta kom till uttryck genom pornografi och prostitution.

Kvinnorna i Grupp 8 ansåg det vara omöjligt att fundera över kvinnans situation i samhället utan att komma in på sexualiteten. I och med att kvinnan alltid betraktades som ett sexobjekt började hon till slut att se på sig själv som ett sexobjekt och sexualiteten fick därför en huvudroll i var kvinnas liv. Sexualiteten gav henne identitet. En kvinna definierades alltid i första hand utifrån sina sexuella val i livet, dvs. utifrån om hon var fru, hora, oskuld, lesbisk, nymfoman etc., aldrig utifrån sitt yrkesval eller någon annan av sina egenskaper.[100]

Vidare fick en kvinna i det patriarkaliska samhället inte ta egna sexuella initiativ eftersom hon då hotade den rådande samhällordningen. Här hade männen ensamrätt på sexualiteten.[101]

---

[96] *Rödhättan*, nr 2, 1974, s 36
[97] ibid
[98] Se t.ex. *Kvinnobulletinen*, nr 2, 1978, s 18-24
[99] Se t.ex. *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1977, s 22-25 och *Kvinnobulletinen*, nr 3, 1977, s 26-27
[100] *Kvinnobulletinen*, nr 3-4, 1973, s 3
[101] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1977, s 6

Inom patriarkatet uppfattas en kvinnas kropp inte heller som en del av hennes jag utan hennes kropp ses enbart ur mannens synpunkt. Hon blir hans sexobjekt. Mannen, inte kvinnan bestämmer över hennes kropp som i och med detta avskiljs ifrån henne själv och förvandlas till ett dött skal som hon pyntar och målar i syfte att behaga mannen. Kvinnans rätt att använda sin kropp till att uttrycka och tillfredsställa sina egna behov förtrycks.[102]

6.1.1 Pornografi och prostitution

Grupp 8 ansåg att det sexuella förtrycket av kvinnan genomsyrade hela samhället, men allra tydligast framträdde kvinnoförtrycket i dess mest extrema avart – pornografin.[103]

Grupp 8 såg alltså porren som en av de tydligaste indikationerna på kvinnornas underordning gentemot männen och därför var kampen mot pornografin en av dess hjärtefrågor. I sitt handlingsprogram från 1976 slog den fast att den skulle kämpa mot exploatering och förnedring av kvinnan samt att den skulle medverka till att avslöja ”porrindustrins” falska frigjordhet.[104]

Enligt Grupp 8 gav porrindustrin nya inslag till det djupt rotade kvinnoförakt som sedan länge existerade i samhället. Porrindustrin byggde på att människor berövats möjligheten att tillfredsställa sina grundläggande känslomässiga behov på ett människovärdigt sätt, vilket fick konsekvensen att kvinnors kroppar såldes som varor i tidningar och på film. Porrtidningarna gav sedan en känslokall och snedvriden bild av sexualiteten då de framställde det som att kvinnor njöt av att bli slagna och förnedrade [105]

Porren skildrade enligt Grupp 8-kvinnorna alltid ett maktförhållande, aldrig ett ömsesidigt samlag. Kvinnorna var föremål som männen gjorde något med och som sedan andra män betalade för att få titta på. Porren gav uttryck för kvinnohat och kvinnoskräck och bidrog till att förstärka kvinnoföraktet i samhället och till att vidga klyftan mellan kvinnor och män.[106]

Grupp 8 hävdade att porren var resultatet av förtrycket av kvinnans sexualitet och att pornografins centrala budskap var att demonstrera mäns makt över kvinnor. Vidare så spelade pornografin på en traditionell kvinno – och manssyn där männens drifter var ohejdbara och där kvinnor måste stå till tjänst för att tillfredsställa dessa drifter när som helst och hur som helst utan att för den skull besitta någon egen sexualitet.[107]

För medlemmarna i Grupp 8 var det mycket viktigt att poängtera att de inte bekämpade porren av moraliska bevekelsegrunder eftersom de ansåg att den sexualfientliga moralen bara

[102] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1977, s 6
[103] *Kvinnobulletinen*, nr 3-4, 1973, s 3
[104] *Kvinnobulletinen*, nr 4, 1976, s 5
[105] *Kvinnobulletinen*, nr 3-4, 1973, s 12-13 / *Kvinnobulletinen*, nr 4, 1976, s 5
[106] *Kvinnobulletinen*, nr 4, 1978, s 6-7

var den andra sidan av myntet gällande förtrycket av kvinnans fria sexualitet. Det enda sättet att bekämpa pornografin var genom att befria den kvinnliga sexualiteten ur manssamhällets bojor; kvinnorna måste ta tillbaka rätten till sin egen kropp och rätten att tillfredsställa den utifrån sina egna behov.[108]

Prostitutionen var enligt Grupp 8 ett resultat av kvinnoförtrycket i samhället. Eftersom samhället ville ha kvinnorna som lågavlönad arbetskraftsreserv uppmanade det dem att se till att bli försörjda av en man. Detta fick till följd att förhållandet mellan män och kvinnor präglades av handel. Kvinnorna uppmanades att sälja sig för att få materiella förmåner. Kvinnans kropp blev alltså en vara att sälja.[109]

Enligt Grupp 8 var prostitution ett sätt för män att ha sex utan att behöva bli beroende av den jämlika kvinnan, som de skulle riskerat att bli vid ett ömsesidigt samlag. Prostitution var nämligen inte sex egentligen. När en man köpte sig en prostituerad så köpte han sig inte ett samlag utan en människa, en människas totala underkastelse. Detta eftersom den prostituerade nekats varje tillstymmelse till eget, mänskligt liv och för att hon i egenskap av prostituerad skulle spela den roll som patriarkatet tilldelat kvinnan.[110]

För att komma till rätta med prostitutionen skulle man dock inte förbjuda den, eftersom ett förbud bara skulle drabba de fattigaste kvinnorna värst. Det enda sättet att komma till rätta med prostitutionen var att kämpa för ett jämlikt samhälle där kvinnorna förvärvsarbetade i samma grad som männen och därmed kunde försörja sig själva, utan ”hjälp” från någon man.[111]

Prostitutionen var inte bara ett resultat av patriarkatet, det var även en klassfråga. Grupp 8 påpekade att de kvinnor som prostituerade sig kom från de lägsta klasserna i samhället. De kom från fattiga hem och hade låg utbildning och därmed också väldigt liten chans att få ett jobb med en bra lön. Prostitutionen var i och med detta ett hänsynslöst utnyttjande av kvinnor med ekonomiska svårigheter som det kapitalistiska samhället gjorde sig skyldig till.[112]

6.2 Arbetets Kvinnors åsikter

Arbetets Kvinnor var i enlighet med sin marxistiska grund inte lika intresserade av sexualiteten som Grupp 8. De nämnde över huvud taget inte sexualitet särskilt ofta i *Rödhättan* och när de väl gjorde det så var det oftast väldigt korta artiklar eller notiser i jämförelse med de

[107] *Kvinnobulletinen*, nr 4, 1978, s 11
[108] ibid
[109] *Kvinnobulletinen*, nr 2, 1977, s 6
[110] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1977, s 8
[111] *Kvinnobulletinen*, nr 2, 1977, s 6-7
[112] *Kvinnobulletinen*, nr 1, 1977, s 3-5 / *Kvinnobulletinen*, nr 4, 1977, s 35

som publicerades om t.ex. barnuppfostran. Detta innebar dock inte att Arbetets Kvinnor inte *hade* några åsikter om sexualiteten. Vid en noggrann genomläsning av *Rödhättan* kan man urskilja deras åsikter.

6.2.1 Pornografi och prostitution

Arbetets Kvinnor höll med om att kvinnan exploaterades sexuellt i samhället och om att denna exploatering måste bekämpas. Pornografins framväxt var ett resultat av det kapitalistiska samhället som isolerade människor ifrån varandra och splittrade familjer. Kapitalismen reducerade människornas behov till varor och tjänster på en marknad och många kunde inte få ömhet på annat sätt än genom att köpa sig en sexuell handling. Detta förstärkte synen på kvinnan som sexobjekt och detta var något som drabbade kvinnor i alla klasser.[113]

Den kvinnosyn som pornografin förmedlade hade sina förutsättningar i produktionens och reproduktionens avskiljande från varandra. Den var alltså ett resultat av att kvinnan i och med kapitalismen förlorat sin roll som mannens medhjälpare för att istället reduceras till enbart moder medan mannen blivit enbart försörjare. Denna splittring mellan kvinna och man ledde fram till att kvinnan sågs först och främst som en könsvarelse och hennes och mannens sexualitet betraktades som skilda ifrån varandra.[114]

Denna syn på mäns och kvinnors sexualitet förstärktes av massmedia. Mannens sexualitet framställdes som en i det närmaste otyglad kraft medan kvinnans var mer passiv och inriktad på äktenskap. Ändå föll ansvaret för sex hårdast på kvinnan, det var hon som frestade mannen och fick honom att begå handlingar han ej kunde styra i fall av sexuellt tvång och våldtäkt.[115]

I detta samhälle perverterades sexualiteten och människornas behov av sex, värme och närhet kom enbart till uttryck i veckotidningar och i porrindustrin, som tävlade om att förse människorna med material som skulle ersätta dem för den känsla av trötthet och meningslöshet som drabbat dem i det kapitalistiska samhället.[116]

Medlemmarna i Arbetets Kvinnor ansåg dock det var fel att som Grupp 8 göra kampen mot den sexuella förnedringen av kvinnan till enbart en kamp för sexuell frigörelse. Istället borde man inrikta kampen på att skapa ett socialistiskt samhälle där det fanns utrymme för ömhet och gemenskap mellan människor. [117]

---

[113] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 32
[114] *Rödhättan*, nr 20, 1978 (årgång 5), s 14
[115] ibid
[116] ibid
[117] *Rödhättan*, nr 1, 1974, s 32

Arbetets Kvinnor menade att det var den borgerliga kvinnoideologin i samhället som gjorde kvinnan till först och främst ett sexobjekt och i andra hand till maka och mor. Denna ideologi ville Arbetets Kvinnor bekämpa.[118]

Prostitution var först och främst en klassfråga, ansåg Arbetets Kvinnor. Prostitutionen hade enligt dem utvecklats jämsides med fadersrätten som ett sätt för mannen att tillfredställa sina lustar utanför äktenskapet. Visserligen hade prostitutionen ändrat karaktär i takt med samhällsförhållandena i övrigt, men det var alltid kvinnor från underklassen som fick tjänstgöra som prostituerade. På grund av detta var prostitutionen en klassfråga mer än den var någonting annat.[119]

I 1970-talets Sverige behövde visserligen ingen kvinna prostituera sig för att hålla svälten från dörren, men många kvinnor såg prostitution som den enda möjligheten att komma sig upp i ett samhälle där alla andra karriärvägar var stängda. I det borgerliga samhället hade det produktiva arbetet nämligen inget allmänt accepterat värde. Människor sålde sin arbetskraft för att de var tvungna till det för att överleva, inte för att det gav dem värdighet eller en god samhällsställning.[120]

Under dessa förutsättningar var det inte så underligt att en del kvinnor föredrog att sälja sin kropp istället för sin arbetskraft, hävdade Arbetets Kvinnor. Många av dem upplevde skillnaden mellan prostitution och lågstatusjobb som en gradskillnad och på avstånd kunde livet som lyxprostituerad te sig lockande.[121]

Arbetets Kvinnor tillbakavisade de argument som en del prostituerade anförde om att de själva valt och trivdes med att vara prostituerade. De prostituerade var nämligen offer för kapitalismen vars ledande män utnyttjade dem direkt. Dessutom var det enligt Arbetets Kvinnor inte möjligt att ingå fria val i ett samhälle uppbyggt på ofrihet, speciellt inte för de som tillhörde den förtryckta klassen. Detta var också problemets kärna; att majoriteten av de prostituerade kom från arbetarklassen samtidigt som de som nyttjade deras tjänster kom från de högre samhällsklasserna.[122]

På det argument som vissa framförde att det knappast kunde vara värre att riskera liv och lem i ett livsfarligt industrijobb än att prostituera sig svarade Arbetets Kvinnor att skillnaden mellan en arbeterska och en prostituerad låg i deras respektive ställning i samhällslivet. Den prostituerade levde på randen av samhället och hennes möjligheter till politisk medvetenhet och kollektiv kamp var därmed så gott som obefintliga. Arbeterskan däremot var en del i ett

[118] *Rödhättan*, nr 20, 1978 (årgång 5), s 23
[119] *Rödhättan*, nr 14-15, 1977 (årgång 4), s 7-8
[120] ibid, s 8
[121] *Rödhättan*, nr 14-15, 1977 (årgång 4), s 8-9

arbetande kollektiv och hade i och med det möjlighet till gemensam kamp med sina kamrater, och hon tillhörde den klass som ledde utvecklingen framåt mot socialismen.[123]

Den socialistiska kvinnorörelsens främsta uppgift gällande prostitution var att medverka till utvecklandet av ett proletärt kvinnomedvetande, eftersom historien visade att ett sådant medvetande verkade hämmande på prostitutionens utbredning.[124]

7. Sammanfattning och slutdiskussion

Hösten 1973 bröt sig Arbetets Kvinnor ur Grupp 8 för att istället bilda en renodlat marxistisk kvinnoorganisation. Detta beroende på att Grupp 8 och Arbetets Kvinnor hade skilda åsikter om vilken ideologi som skulle ligga till grund för arbetet för kvinnans frigörelse. Arbetets Kvinnor som lutade sig mot en socialistisk ideologi ansåg att den enda vägen till ett rättvist samhälle för kvinnor och män gick via den socialistiska revolutionen. Kvinnoförtrycket i samhället var enligt dem enbart ett resultat av kapitalismen, männen hade ingen skuld i det hela.

Grupp 8 å sin sida, som de första åren av sin existens vilade på en socialistisk grund men som sedan i hög grad bytte ut den mot en radikalfeministisk dito, ansåg att även männen hade del i kvinnoförtrycket. Kvinnans dubbla förtryck av både kapitalismen och patriarkatet var något som Grupp 8 ofta tog upp.

Arbetets Kvinnor ansåg dock att talet om ett dubbelt förtryck var rent nonsens och de vände sig också emot Grupp 8: s åsikter om att alla kvinnor led av ett gemensamt förtryck från männen. Var klass hade sin kvinnofråga, enligt Arbetets Kvinnor, och arbetarkvinnorna och de borgerliga kvinnorna delade varken förtryck eller mål med sin respektive kvinnokamp med varandra.

Att Grupp 8 och Arbetets Kvinnor stod i motsatsförhållande till varandra ideologiskt märktes ofta rent konkret när det kom till de frågor gällande jämställdhet som var aktuella under 1970-talet. Grupp 8 och Arbetets Kvinnor hade dock liknande åsikter i större utsträckning än vad de kanske insåg eller ville erkänna själva. Skillnaderna mellan dem framstår ofta som en fråga om nyanser istället för raka motsatser.

---

[122] *Rödhättan*, nr 14-15, 1977 (årgång 4), s 9
[123] ibid, s 10
[124] ibid, s 12

När det gällde modersideologin t.ex., så ansåg de båda att det fanns en sådan i samhället och att den hindrade kvinnans frigörelse genom att tvinga på henne ansvaret för barnen. Arbetets Kvinnor ansåg att det var kapitalismen som bar ansvaret för denna modersideologi som drabbade arbetarkvinnorna hårdare än kvinnorna i de andra klasserna. Grupp 8 å sin sida anklagade ”manssamhällets representanter” för att ha skapat modersideologin, vilket måste ha syftat på patriarkatet. Här kan man alltså märka en starkt ideologiskt inspirerad motsättning mellan de båda kvinnoorganisationerna. Denna motsättning är dock inte så stark som man först kan tro, eftersom Grupp 8 även påpekar att modersideologin hjälper till att bevara klassamhället och spelar kapitalismen i händerna.

Angående dagisfrågan tyckte både Arbetets Kvinnor och Grupp 8 att det var viktigt med dagisplatser så att kvinnan inte hindrades från att komma ut på arbetsmarknaden. Arbetets Kvinnors ideologi väger dock in tungt i denna fråga då de hävdar att arbetarbarnen måste gå i särskilda dagis där de får lära sig att känna solidaritet med sin egen klass. Arbetets Kvinnor anklagade feministerna för att endast se på daghemmen som en förvaringsplats åt barnen och inte som ett ställe där de skulle uppfostras till klasskamp.

Just barnuppfostran var en trätofråga Grupp 8 och Arbetets Kvinnor emellan. Grupp 8 förespråkade den anti-auktoritära metoden, vilket Arbetets Kvinnor hånfullt påpekade nog kunde vara lämpligt för välbärgade mellanskiktskvinnor, men inte för arbetarklassens kvinnor och barn. Arbetarbarnen måste istället få en proletär barnuppfostran där lärde sig att känna solidaritet med sin klass.

När det kom till abortfrågan ansåg Grupp 8 att rätten till fri abort var grundläggande för kvinnans frigörelse överhuvudtaget, eftersom den hängde ihop med hennes rätt att bestämma över sin egen kropp. Arbetets Kvinnor ansåg att kravet på fri abort i förlängningen blev ett krav på frihet från barn. Istället för att kämpa alltför hårt för fri abort så borde man inrikta kampen på att skapa ett samhälle där alla barn var välkomna. Även Grupp 8 nämnde att det var viktigt med ett samhälle där alla hade råd att ha barn, men Arbetes Kvinnor anklagade dem ändå för att se barn som ett hinder för frigörelse. Dessa skilda åsikter berodde på att Grupp 8:s radikalfeministiska ideologi lade mycket större vikt vid sexualiteten och kvinnans rätt till sin egen kropp än vad Arbetets Kvinnors marxistiska ideologi gjorde.

Fokuseringen på sexualiteten utgjorde för övrigt den tydligaste skiljelinjen mellan Grupp 8 och Arbetets Kvinnor. Grupp 8 lade stor vikt vid sexualitetens betydelse för kvinnans frigörelse, medan Arbetets Kvinnor gav den en betydligt mer undanskymd roll.

Grupp 8 hävdade att det existerade ett sexuellt förtryck av kvinnan i samhället och att detta förtryck bäst bekämpades genom att återge kvinnan kontrollen över sin egen sexualitet.

Arbetets Kvinnor höll med om att det existerade ett sexuellt förtryck av kvinnan, men de ansåg att det bästa sättet att komma till rätta med detta var genom att kämpa för ett socialistiskt samhälle där det fanns utrymme för ömhet mellan människor. Detta skulle enligt dem utrota behovet av porr, som var ett resultat av det kapitalistiska samhället som splittrade kvinnor och män och isolerade människor ifrån varandra.

Grupp 8 höll med om att kapitalismen bar skuld till pornografin, men de klandrade även patriarkatet som bar ansvaret för att kvinnans sexualitet förtrycktes och fruktades av män.

Gällande prostitution så var Grupp 8 även här av åsikten att patriarkatet och kapitalismen tillsammans var skyldiga till detta, medan Arbetets Kvinnor såg prostitutionen som en klassfråga där arbetarkvinnor utnyttjades av det kapitalistiska systemet.

Sammanfattningsvis går det att konstatera att den största skillnaden mellan Grupp 8 och Arbetets Kvinnor var att Grupp 8 i första hand såg kvinnoförtrycket som ett resultat av det patriarkala samhället, medan Arbetets Kvinnor såg det som ett resultat av det kapitalistiska samhället. Detta låg helt i linje med deras respektive ideologi.

För att anknyta till tidigare forskning så kan jag i likhet med Hartmann konstatera att den marxistiska analysen av kvinnoförtrycket begår ett grovt misstag när den förbiser det faktum att männen faktiskt tjänar personligen på att kvinnorna är dem underordnade i samhället. Grupp 8 skulle inte ha utvecklats i radikalfeministisk riktning om den marxistiska teorin varit tillräcklig för att förklara det förtryck av framförallt sexuell karaktär som dess medlemmar ansåg att kvinnor led under. Hartmann definierar patriarkatet som ett system grundat i männens kontroll över kvinnornas arbetskraft, medan denna studie har fokuserat mer på patriarkatets kontroll över kvinnornas sexualitet. Detta eftersom det var denna aspekt av det hela som den svenska radikalfeminismen lade mest vikt vid.

Wioreks slutsatser gällande Grupp 8: s ideologiska utveckling från socialism till feminism är i stort sett de samma som framkommer i denna uppsats. Hon har dock studerat denna utveckling mycket mer ingående än vad jag gjort och kan därför presentera en mer utförlig undersökning just om detta.

Isaksson å sin sida hävdar i sin studie att både Arbetets Kvinnor och Grupp 8 var feministiska redan från början, även om de inte ville erkänna det själva. Denna slutsats baserar hon på det faktum att de båda fann det motiverat att bilda fristående kvinnoorganisationer, vilket hon tolkar som feministiska handlingar i sig. Samtidigt menar hon att Arbetets Kvinnor och Grupp 8 till en början kunde placeras in i den ortodoxa marxistiska tradition som såg kvinnans underordnade ställning som orsakad av kapitalismen, för att sedan utvecklas i en riktning där de försökte kombinera köns- och klassperspektivet med varandra.

Min studie motsäger dock Isakssons på ett flertal punkter. I likhet med hennes så visar den att Grupp 8 hade betydande feministiska inslag i sin organisation redan från starten, men några bevis på att Arbetets Kvinnor hade det samma har inte framkommit. Tvärtom så bekände de sig helhjärtat till den marxistiska ideologin och dess idéer om hur kvinnoförtrycket skulle avhjälpas. Detta visar sig extra tydligt när de för fram sina argument i de feministiska frågor som var aktuella på 1970-talet och när de kritiserar Grupp 8-medlemmarna för deras bristande klassanalys och medelklasshärkomst. Isaksson har dock inte närmare undersökt hur Grupp 8 och Arbetets Kvinnor resonerade i dessa specifika kvinnofrågor, vilket kan vara en orsak till att hennes slutsatser skiljer sig från mina.

Studien motsäger även Isakssons påstående att Grupp 8 under sina första år kunde sorteras in under den ortodoxa marxistiska idétraditionen. Den var utan tvekan starkt influerade av socialismen, medlemmarna själva sade att den var en socialistisk organisation, men innehållet i *Kvinnobulletinen* visar tidigt på feministiska tendenser hos den. Vid en granskning av deras programförklaring från 1970 går det att upptäcka flera feministiska tendenser, vilket Arbetets Kvinnor som ju faktiskt *var* en ortodox marxistisk kvinnoorganisation också påpekade. Någon ortodox marxism var det alltså inte tal om hos Grupp 8 ens ifrån början.

För övrigt anser jag att Isakssons påståenden om att Arbetets Kvinnor och Grupp 8 på en och samma gång var både renläriga marxister och feminister motsäger varandra, jag ser inte hur det skulle vara möjligt att vara båda dessa saker på en och samma gång.

Vad det gäller Isakssons åsikt att Arbetets Kvinnor och Grupp 8 utvecklades i en riktning där de försökte kombinera köns- och klassperspektivet med varandra för att på det sättet nå fram till en hållbarare teori gällande kvinnoförtrycket så bekräftar min studie till viss del detta. Grupp 8 försökte i viss mån redan från början förena dessa båda perspektiv med varandra, men precis som Isaksson säger så växte dessa tendenser allteftersom åren gick. Hos Arbetets Kvinnor förekom dock inte alls dessa tendenser under den tidsperiod som ingått i min studie.

Här bör dock nämnas att Isaksson har studerat Arbetets Kvinnor i ett längre perspektiv än jag gjort. Hon har studerat dem även efter 1979, då de bekände sig till en mer feministiskt inriktad ideologi. Detta är antagligen anledningen till att hon kommit fram till ett annorlunda resultat än det som framförs i denna studie.

8. Referenslista

Källor

Kvinnobulletinen: 1971: nr 1, 2
1972: nr 1, 2-3
1973: nr 1, 3-4
1974: nr 3, 4
1976: nr 2-3, 4
1977: nr 1, 2, 3, 4
1978: nr 2, 4

Rödhättan: 1974: nr 1, 2, 3
1975: nr 6-7
1977: nr 14-15
1978: nr 20

Litteratur

Elgán, Elisabeth., *Kvinnorörelsen och ´68- aspekter och vittnesbörd*, Huddinge, 2002

Gemzöe, Lena,. *Feminism.* Stockholm. 2004

Hartmann, Heidi,. ”Det olyckliga äktenskapet mellan marxism och feminism”, i *Genushistoria. En historiografisk exposé*, red. Carlsson Wetterberg, Christina, red. Jansdotter, Anna, Lund, 2004

Isaksson, Emma,. *Arbetets kvinnor och Grupp 8 – en studie i socialistisk feminism*. Stockholm. 1998

Wiorek, Lena,. *Från kamratskap till systerskap*. Stockholm. 1996

Internet

RFSU:s hemsida
<http://www.rfsu.se/forsta_abortlagen_snav_och_fornedrande.asp> 2006 12 05